

УДК 330.3

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ТА ЙОГО РОЛЬ У
СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*Е. В. Прушківська, д. е. н., професор, em.prushkovskaya@gmail.com,
М. В. Дерев'ягін, магістр, ДВНЗ «Запорізький національний технічний університет»,
miedereviahin@gmail.com*

У статті досліджується поняття «розвиток» з точки зору міждисциплінарного аналізу. Визначено, що країна може успішно розвиватися лише в тому випадку, якщо процес її розвитку супроводжується набуттям нових знань та їх практичним втіленням. Виокремлено основні характеристики розвитку: якісні зміни розвитку – перехід від одного стану до іншого; безповоротність розвитку; специфічність об'єкта розвитку; структура розвитку (об'єкт та умови переходу від одного стану до іншого); напрям розвитку (прогрес або регрес); джерело розвитку; форми розвитку (еволюційна та революційна); стадіальність. На основі проведеного аналізу категоріально-понятійного апарату, узагальнено, що розвиток є комплексною ка-

тегорією, яка передбачає ускладнення будь-якої системи; підвищення рівня адаптації до зовнішніх умов; кількісне зростання та якісне покращення її структури, соціальний прогрес.

На основі дослідження теоретичних підходів виокремлено два аспекти аналізу категорії «розвиток»: як процесу і як зміни. Показано, що вони є взаємопов'язаними, оскільки зміни не можуть здійснюватися миттєво і потребують певного часового інтервалу, що і визначає подібність змін до процесу. Проведено чітке розмежування між поняттям «розвиток» й «зростання» та визначено взаємозв'язок між ними на основі обґрунтування можливих варіантів співвідношення: зростання без розвитку, розвиток без зростання, зростання та розвиток. Визначено відмінність між інклюзивним розвитком та інклюзивним зростанням через інклюзію, яка передбачає адаптацію системи до індивідуальних потреб людини та активну участь усіх зацікавлених сторін в отриманні позитивного результату за умови рівних можливостей. Обґрунтовано, що практичне втілення концепції інклюзивного розвитку дозволяє кожній людині усвідомити свою важливість та цінність у формуванні середовища свого існування, а також приймати участь у економічному житті суспільства за рахунок гармонійного поєднання зміни кількісних та якісних параметрів.

Ключові слова: інклюзія, зростання, прогрес, регрес, розвиток, інклюзивний розвиток, інклюзивне зростання, еволюція, стадіальність, рух.

Постановка проблеми. В умовах загострення глобальних викликів перед країнами світу постає питання пошуку можливостей не лише втриматися у глобальному середовищі, але й зміцнити свої позиції відносно конкурентів, що є можливим лише за умови розвитку. Перед кожною країною світу постає питання визначення вектору розвитку, тобто його напрямку та кількісних змін. Проблемами сучасного розвитку є: нерівномірність розподілу доходів, низький рівень зайнятості, соціальна несправедливість, що може бути мотивом виникнення соціальних конфліктів. Важливим на цьому етапі є усвідомлення необхідності зменшення нерівномірності розподілу доходів, соціальне вирівнювання, справедливість, забезпечення ефективної зайнятості, що і лежить в основі концепції інклюзивного зростання.

Інклюзивне зростання повинно стати концептуальною основою розвитку економіки України, що обумовлюється, євроінтеграційним вектором, з одного боку, та необхідністю формування людиноцентричної економіки – з іншого.

Країна може успішно розвиватися лише в тому випадку, якщо процес її розвитку супроводжується набуттям нових знань та їх практичне втілення. Крім того, швидкість розвитку країни визначає швидкість, з якою вона здатна реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість розвитку на сучасному етапі та значний науковий інтерес до його дослідження підтверджується значною кількістю наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених. Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування поняття «розвиток» належить таким зарубіжним вченим як: І. Ансофф [1], Д. Гвішіані [2], Г. Мюрдаль [3], М. Тодаро [4] та інші. Серед українських вчених теоретичні положення розвитку представлені в працях В. Забродського, В. Мельника, А. Філіпенка, Г. Пилипенко [5–8] та інших.

Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку досліджували в своїх наукових працях закордонні вчені: Д. Асмоглоу [9], Е. Райнерт [10], С. Голандер, Р. Болінг, Дж. Подест [11], З. Бедос [12], Е. Дуфло [13].

Серед українських науковців значний внесок у теоретичні та практичні дослідження інклюзивного розвитку належить А. Базилюк, О. Жулін [14], Т. Затонацька [15], І. Тараненко [16] та інші.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, існує потреба у деталізації поняття «інклюзивний розвиток», враховуючи наявність значної кількості теоретичних підходів, а також виокремлення його місця й ролі у загальному економічному розвитку країни.

Формулювання мети статті. Метою статті є теоретичне визначення поняття «інклюзивний розвиток задля виокремлення

його практичного значення у розвитку країни в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Враховуючи, що інклюзивний розвиток пов'язаний із людиною, на нашу думку, необхідно визначити «розвиток» з точки зору філософії, соціології та психології. Філософське визначення розвитку дозволяє з'ясувати закони розвитку, розвиток з точки зору – біології здібності людини, психології – характеризує особливості впливу певної стадії розвитку на індивідуальну поведінку.

З точки зору філософії розвиток – це найвищий тип руху в природі та суспільстві, який пов'язаний із переходом від одного стану до іншого, від старого до нового. Будь-який розвиток характеризується специфічними об'єктами, структурою (механізмом), джерелом, формами та напрямком [17].

Соціологічне визначення розвитку визначає його через зростання, вдосконалення, універсальну зміну, кількісно-якісні зміни, зміна, яка є передумовою виникнення нових змін [18].

Трактування розвитку у психології передбачає виокремлення певних його характеристик:

- якісні зміни розвитку – перехід від одного стану до іншого;
- безповоротність розвитку;
- специфічність об'єкта розвитку (свідомість та психологічний стан);
- структура розвитку (об'єкт та умови переходу від одного стану до іншого);
- напрям розвитку (прогрес або регрес);
- джерело розвитку;
- форми розвитку (еволюційна та революційна);
- стадіальність.

На основі виокремлених характеристик, узагальнимо, що розвиток – закономірна зміна процесів у часі, які відображаються в їх кількісних, якісних та структурних перетвореннях.

Дослідження розвитку в психології дозволило виокремити такі його теоретичні моделі:

- еволюційна: розвиток – це кількісне зростання;

- факторна (детермінована): розвиток – це кількісні зміни, спричинені лише одним фактором (зовнішнім або внутрішнім);

- адаптаційна: втрата рівноваги стимулює розвиток;

- діалектична: причина розвитку – протиріччя в самій системі [19].

- Теоретичне розвитку на основі міждисциплінарного аналізу дозволяє узагальнити, що розвиток - це:

- ускладнення будь-якої системи;
- підвищення рівня адаптації до зовнішніх умов;

- кількісне зростання та якісне покращення її структури;

- соціальний прогрес.

Важливим є визначення поняття розвитку в економіці. Зокрема, дослідимо поняття «розвиток» у працях вітчизняних науковців (табл. 1). Аналіз таблиці 1 свідчить, що розвиток розглядається з точки зору двох аспектів: як процес (Забродський В., Гаврилишин Б., Філіпенко А.) та як зміна (Л. Мельник). Безумовно ці аспекти є взаємопов'язаними, оскільки зміни не можуть здійснюватися миттєво, і потребують певного часового інтервалу, що і визначає подібність змін до процесу.

Проаналізувавши думки вчених щодо визначення поняття «розвиток» і «зрістання», узагальнимо, що результатом розвитку є підвищення ефективності, розширення можливостей, збільшення потенціалу, тобто якісних параметрів.

Підкреслимо, що дуже часто поняття «економічного розвитку» та «економічного зростання» ототожнюється. Але вони не є синонімічними.

Для того, що визначити різницю між економічним розвитком та економічним зростанням здійснимо порівняльний аналіз (табл. 2).

Пояснюючи відмінність між розвитком і зростанням Й. Шумпетер зазначає, що зростання – це зміни в кількісному плані (збільшення виробництва і споживання), а розвиток – якісні характеристики (поліпшення рівня життя населення, інновації у виробничій сфері, іноземні інвестиції і та ін.) [20].

Таблиця 1

– Теоретичні підходи до поняття «розвиток»

Автор	Розвиток – це
Забродський В.	процес переходу економіко-виробничої системи в новий, більш якісний стан за рахунок нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу, у результаті чого підвищується її опір руйнівним впливам зовнішнього середовища і ефективність функціонування
Мельник Л.	необоротна, спрямована, закономірна зміна системи на основі реалізації внутрішньо притаманних їй механізмів самоорганізації
Гаврилишин Б.	закономірний (незворотний) процес кількісно-якісних змін у межах системи, її перехід у нову якість, досконалішу форму
Філіпенко А.	процес удосконалення тих або інших елементів суспільних відносин, матеріально-речових складників суспільства або соціально-економічних і матеріальних систем у цілому, перехід до принципово нових якісних характеристик

Джерело: складено автором за даними [5–8]

Таблиця 2

Порівняльний аналіз економічного розвитку та зростання

Характеристика	Зростання	Розвиток
1. Тривалість процесу	Короткостроковий	Довгостроковий
2. Концепція	Вузька	Широка
3. Застосування поняття	Для країн із розвинутою економікою	Для країн, що розвиваються
4. Кількісне вираження	Підвищення ВВП і ВНП	Реальні позитивні зміни, підвищення тривалості життя, рівня освіченості громадян, зниження дитячої смертності і так далі
5. Характер змін	Кількісні зміни	І якісні, і кількісні зміни

Джерело: складено автором самостійно

Отже, розвиток слід розуміти як широке поняття, що включає в себе економічне зростання, що може оцінюватися низкою різних індикаторів (кількісних та якісних),

які вказують на прогрес в економіці держави в цілому. Зростання ж характеризується тільки конкретними показниками в кількісному виразі (рис. 1).

Рис. 1. Відмінність між поняття «розвиток» та «зростання».

Джерело: узагальнено автором

Зауважимо, що для визначення відмінності між розвитком і зростанням необхідно

виокремити класифікаційні ознаки форм розвитку (табл. 3).

Таблиця 3

Форми розвитку		
Класифікаційні ознаки	Форма розвитку	Характеристика
Результат розвитку	еволюційний	поступові кількісні зміни
	революційний	принципові якісні зміни
Джерело розвитку	екзогенний	джерело розвитку перебуває поза об'єктом
	ендогенний	джерело розвитку у внутрішній частині об'єкта
Механізм розвитку	екстенсивний	з'являються та збільшуються вже наявні елементи
	інтенсивний	використання якісно нових елементів

Джерело: Складено автором за [21]

Форми розвитку та їх характеристика, наведені у таблиці 1, свідчать про те, що поняття «розвиток» може бути пов'язаний із кількісними та якісними змінами. Якщо відбуваються кількісні зміни, то можна говорити про зростання, яке є передумовою розвитку. У випадку використання якісно нових елементів, то це безумовно розвиток.

У зв'язку із цим постає питання взаємозв'язку розвитку і зростання, чи може існувати зростання без розвитку, а розвиток без зростання. Розглянемо можливі варіанти співвідношення між розвитком і зростання:

- зростання без розвитку;
- розвиток без зростання;
- зростання та розвиток.

Аналізуючи можливі варіанти співіснування зростання та розвитку, зауважимо, зростання без розвитку та розвиток без зростання призводить до порушення збалансованості і дисгармонізації. Це можна пояснити з точки зору різних наук. З точки зору психології та соціології, якщо говорити про людину, наприклад, кар'єрне зростання без розвитку, самовдосконалення може призвести до нижчих результатів особистої праці та суб'єкта господарювання в цілому. Своєю чергою, якщо людина постійно самовдосконалюється та розвивається, але не має зростання, то існує значна імовірність виникнення психологічної розбалансованості щодо неможливості реалізувати свій потенціал.

З точки економіки зростання без розвитку призводить до швидкого вичерпання природно-ресурсного потенціалу, низької конкурентоспроможності економіки та технологічної відсталості. Розвиток без її одночасного зростання призводить до надлишку якісно нових елементів у економіці, підвищує імовірність їх «міграції» до інших національних економік. Тому єдиною умовою збалансування та гармонізації є розвиток та зростання як його передумова, які визначають кількісні та якісні зміни.

На основі вищезазначеного, слід узагальнити, що поняття «розвиток» співвідноситься з поняттям «зростання» як зміст та форма. При цьому зростання являє собою одну із форм прояву розвитку. Іншою формою прояву розвитку є зміна структури системи. Далі розвиток стає нерівномірним, що проявляється як нерівномірність розвитку її елементів як частин цілого, так і системи в цілому – закон коливання розвитку. Тобто, розвиток цілого знаходить свій прояв у зростанні цього цілого, в структурних змінах, які відбуваються у системі, а також нерівномірності системи та її частин [21].

На основі вищезазначеного, на нашу думку, доцільно проаналізувати відмінність між інклюзивним розвитком та інклюзивним зростанням. Схематично відмінність та подібність цих понять представлено на рис. 2.

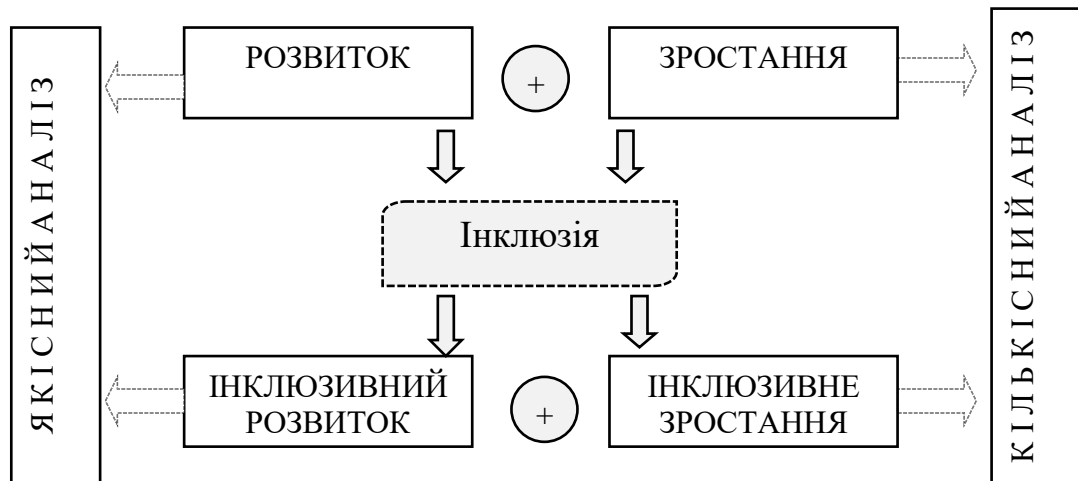

Рис. 2. Схема взаємозв'язку «розвиток-зростання» та «інклюзивний розвиток-інклюзивне зростання»

Джерело: узагальнено автором

На рисунку 2 показано схема взаємозв'язку між системами «розвиток-зростання» та «інклюзивний розвиток-інклюзивне зростання». Поняття «інклюзивного розвитку» та «інклюзивного зростання» є відображення загальних понять «розвиток» та «зростання» через інклюзію. Поняття «інклюзія є суміжним до поняття «інтеграція» за своїм змістовим значенням. Інклюзія передбачає адаптацію системи до індивідуальних потреб людини. При цьому передбачається активна участь усіх зацікавлених сторін у отриманні позитивного результату за умови рівних можливостей.

Інклюзивна модель розвитку передбачає, що відбувається одночасно задоволення потреб окремої людини та суспільства в цілому на основі індивідуальної зміни та адаптації. Ця концепція чітко визначає провідну роль кожного економічного суб'єкта, підкреслює його унікальність, цінність для суспільства.

Інклюзивне зростання є передумовою інклюзивного розвитку, і його індикатором через кількісні зміни рівня зайнятості та перерозподіл доходів. Інклюзивне зростання дає можливості для всіх бажаючих взяти участь в процесі забезпечення зростання й переконатись у справедливості розподілу благ. Враховуючи, що бідні зіткаються з проблемами, які погіршують їх стан і обмежують можливості, зростання повинно бути всеосяжним та всеохоплюючим.

Значення моделі інклюзивного розвитку полягає у створенні реальних можливос-

тей для максимальної самореалізації та участі людини в усіх сферах життєдіяльності, реалізація права на належні умови праці й доступ до її результатів. Тобто, головним результатом інклюзивного розвитку є підвищення рівня та якості життя населення за рахунок забезпечення ефективної зайнятості та досягнення максимальної рівномірності у розподілі доходів.

Практичне втілення концепції інклюзивного розвитку дозволяє кожній людині усвідомити свою важливість та цінність у формуванні середовища свого існування, а також приймати участь у економічному житті суспільства за рахунок гармонійного поєднання зміни кількісних та якісних параметрів.

Висновки. Дослідження теоретичних поглядів у контексті міждисциплінарного підходу, дозволяє узагальнити, що в науці існує розмаїття щодо визначення поняття «розвиток». Спільним у поглядах науковців є те, що розвиток обов'язково супроводжується зміною стану, появою чогось нового. При цьому слід чітко відокремлювати поняття «розвиток» та «зростання», які досить часто розглядаються як тотожні. Головна відмінність полягає у тому, що зростання передбачає лише кількісні зміни, а розвиток – це одночасно кількісні та якісні зміни.

В умовах загострення глобалізаційних викликів перед світовою спільнотою постає питання, що є важливим: «зростати» або «розвиватися». Аналіз можливих варіантів співіснування зростання та розвитку, дово-

дять, що зростання без розвитку та розвиток без зростання призводить до порушення збалансованості і дисгармонізації. Тому єдиною умовою збалансування і гармонізації є розвиток й зростання як його передумова, які визначають кількісні та якісні зміни.

Загальносвітова тенденція становлення людиноцентричної економіки потребує формування нової філософії розвитку через усвідомлення цінності та значущості людських ресурсів у сучасному світі. Концептуально основи «людиноцентричної економіки» визначає інклюзивний розвиток, який за рахунок забезпечення ефективної зайнятості та рівномірності розподілу доходів сприяє створенню умов для максимальної реалізації людського потенціалу.

Отже, основними заходами для забезпечення інклюзивного зростання є:

- допомагати людям здобувати нові навички, адаптуватися в мінливому ринку праці та зробити успішну кар'єру;

- модернізація ринків праці для підвищення рівня зайнятості, зниження рівня безробіття, підвищення продуктивності праці й забезпечення стійкості;

- забезпечення економічної, соціальної та територіальної єдності через дотримання прав людей, які живуть в бідності та соціальної ізоляції, забезпечення гідних умов і сприяння їх активній участі в житті суспільства

- мобілізація задля допомоги людям інтегруватися в громадах, де вони живуть, можливості отримати освіту і допомогти знайти роботу та мати доступ до соціальних благ.

Реалізація цих заходів потребує кількісного визначено рівня інклюзивного розвитку, що є предметом майбутнього дослідження.

Література

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф: [пер. с англ.]. – М. : Экономика, 2005. – 303 с.
2. Гвишиани Д. М. Организация и управление / Д. М. Гвишиани. – М. : Наука, 1972. – 536 с.
3. Myrdal G. Against the Stream. Critical Essays on Economics / G. Myrdal. – New York : Random House, Incorporated, 1973. – 336 p.

4. Тодаро М. П. Экономическое развитие / М. П. Тодаро ; пер. с англ. – М. : ЮНИТИ, 1997. – 671 с.

5. Забродский В. А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Харьков : Бизнес Информ, 2000. – 72 с.

6. Мельник Л. Г. Экономика развития : монография. / Мельник Л. Г. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. – 662 с.

7. Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: монографія / А. С. Філіпенко. – К. : Знання України, 2002. – 190 с.

8. Пилипенко Г. М. Соціально-економічний розвиток суспільства через призму синергетичної парадигми / Г. М. Пилипенко, Н. Є. Федорова, О. В. Казиміренко // Економічний вісник Національного гірничого університету – № 2 (58). – 2017 – С. 9–17.

9. Acemoglu, Daron. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty / Daron Acemoglu, James A. Robinson. – New York Crown Publishing Group, 2012. – 544 p.

10. Saskia Hollander, Rojan Bolling. Practice, don't preach: getting serious about inclusive development. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.thebrokeronline.eu>.

11. Podesta J. Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>.

12. Зені Мінтон Бедос. Для багатших і для бідніших. Зростання нерівності – одна з найбільших соціально-економічних і політичних проблем сучасності. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/62625>.

13. Banerjee, Abhijit V., Ester Duflo (2011). Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty. New York: Public Affairs, 2011, 303 p.

14. Базиліук А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базиліук, О. В. Жулин // Економіка та управління на транспорті. – К. : НТУ, 2015. – Вип. 1. – С. 5–12.

15. Затонацька Т. Г. Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи / Т. Г. Затонацька // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – Випуск 1 (28), Т.2. – С. 102–112.

16. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності / І. В. Тараненко // Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля, 2013. – Вип. 1 (12). – С. 172–185.

17. Философская Энциклопедия. В 5-х т. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://terme.ru/slovari/folosofskayq-enciklopediya-v-5-t.html>.

18. Понятие «развитие» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bib.social/psihiatriya-psihologiya_915/ponyatie-razvitiya-80764.html.
 19. Понятие «рост» и «развитие» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://scicenter.online/vozrastnaya-psihologiya-scicenter/ponyatie-rost-razvitie-126675.html>.
 20. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. Шумпетер; [предисл. В. С. Автономова]. – М. : ЭКСМО, 2007. – 864 с.
 21. Дерманов В. К. Экономическая система: рост или развитие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://worldec.ru/content/Article-Dermanov>.

References

1. Ansoff I. *Srtatehicheskoe upravlenie* [Strategic management] / I. Ansoff: [per. s angl.]. – М. : Ekonomika, 2005. – 303 p.
 2. Hwischiani D. M. *Orhanizatsiia i upravlenie* [Organization and management] / D. M. Gvishiani. – М. : Nauka, 1972. – 536 p.
 3. Myrdal G. *Against the Stream. Critical Essays on Economics.* / G. Myrdal. – New York : Random House, Incorporated, 1973. – 336 p.
 4. Todaro M. P. *Ekonomicheskoe rasvitie* [Economy development] / M. P. Todaro; per. s angl. – М. : YuNITI, 1997. – 671 p.
 5. Zabrodskiy V. A. *Razvitie krupno-mashtabnykh ekonomiko-proizvodstvennykh system* [Development of large-scale economic and production systems] / V. A. Zabrodskiy, N. A. Kizim. – Kharkov : Biznes Inform, 2000. – 72 p..
 6. Melnyk L. G. *Ekonomika razvitiia* [Economy development], monografiya. / Melnik L. G. – Sumy : ITD «Universiterskaya kniga», 2006. – 662 p.
 7. Filipenko A. S. *Tzivilizatsiyni vymiry ekonomichnoho rozvytku* [Civilizational measures of economic development] monografiya / A. S. Filipenko. – K. : Znannia Ukrainy, 2002. – 190 p.
 8. Pylypenko H. M., Fedorova N. E., Kazymirenko O. V. *Sotsialno-ekonomichnyy rozvytok suspilstva cherez pryzmu synerhetychnoyi paradyhmy* [Socio-economic development of society through the prism of the synergetic paradigm] / H. M. Pylypenko, N. Ye. Fedorova, O. V. Kazymirenko // *Ekonomichnyy visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu* – № 2 (58). – 2017 – P. 9–17.
 9. Acemoglu, Daron, and James A. Robinson. *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty.* / Daron Acemoglu, James A. Robinson. – New York Crown Publishing Group, 2012. – 544 p.
 10. Saskia Hollander, and Rojan Bolling. *Practice, don't preach: getting serious about inclusive development.* – [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.thebrokeronline.eu>.
 11. Podesta J. *Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability.* – [Elektronnyy resurs] –

Rezhym dostupu: <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>.
 12. Zeni Minton Bedos. *Dlya bahatshykh i dlya bidnishykh. Zrostannya nerivnosti – odna z naybilshykh sotsialno-ekonomichnykh i politychnykh problem suchasnosti* [For richer and for poorer. Rising inequality – one of the largest socio-economic and political problems of our]. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/62625>.
 13. Banerjee, Abhijit V., Ester Duflo (2011). *Poor Economics: A Radical Rethinking of the Way to Fight Global Poverty.* New York : Public Affairs, 2011, 303. p.
 14. Bazyliuk A. V. *Inklyuzyvne zrostannya yak osnova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Inclusive growth as a basis for socio-economic development]. / A. V. Bazyliuk, O. V. Zhulyn // *Ekonomika ta uprvlinnia na transporti.* – K. : NTU, 2015. – Vyp. 1. – P. 5–12.
 15. Zatonatska T. H. *Finansove zabezpechennya inklyuzyvnoho zrostannya ta podolannya bidnosti v Ukraini: isnuyuca praktyka ta perspektyvy* [Financial support inclusive growth and poverty reduction in Ukraine: current practice and perspectives]. / T. H. Zatonatska // *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky.* – 2014. – Vypusk 1 (28), T.2. – P. 102–112.
 16. Taranenko, I. V. *Modyfikatsiya hlobalizatsiyno-innovatsiynoyi modeli svitovoyi ekonomiky na zasadakh staloho rozvytku: novi vymiry konkurentospromozhnosti* [Modification of an innovative model of globalization and the world economy on the principles of sustainable development: a new dimension of competitiveness]. / I. V. Taranenko // *Yevropeyskyy sektor ekonomichnoho rozvytku: zb. nauk. pr.* – Dnipropetrovsk : Dnipropetrovskyy universytet im. Alfreda Nobelia, 2013. – Vyp. 1 (12). – P. 172–185.
 17. *Filosofskaia entsiklopediia* [Philosophical encyclopedia]. V 5-lh t. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://terme.ru/slovari/folosofskayq-enciklopediya-v-5-h-t.html>
 18. *Poniatie «rasvitie»* [Definition «development»] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://bib.social/psihiatriya-psihologiya_915/ponyatie-razvitiya-80764.html
 19. *Poniatie «rost» i «rasvitie»* [Definition «growth» and «development»] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://scicenter.online/vozrastnaya-psihologiya-scicenter/ponyatie-rost-razvitie-126675.html>
 20. Shumpeter Y. *Teoriia ekonomicheskoho rasvitiia* [The Theory of economy development]. *Kapitalizm, sotsializm i demokratiya* / Y. Shumpeter; [predisl. V. S. Avtonomova]. – М. : EKSMO, 2007. – 864 p.
 21. Dermanov V. K. *Ekomicheskaya sistema: rost ili rasvitie* [Economic system: growth or development]. / V. K. Dermanov. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://worldec.ru/content/Article-Dermanov>.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ И ЕГО РОЛЬ
В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

*Э. В. Прушковская, д. э. н., профессор, М. В. Деревягин, магистр,
ГВУЗ «Запорожский национальный технический университет»*

В статье исследуется понятие «развитие» с точки зрения междисциплинарного анализа. Определено, что страна может успешно развиваться лишь в том случае, если процесс ее развития сопровождается приобретением новых знаний и их практическим применением. Выделены основные характеристики развития: качественные изменения развития – переход от одного состояния к другому; бесповоротность развития; специфичность объекта развития; структура развития (объект и условия перехода от одного состояния к другому); направление развития (прогресс или регресс); источник развития; формы развития (эволюционная и революционная); стадийность. На базе проведенного анализа категориально-понятийного аппарата обобщенно, что развитие является комплексной категорией, которая предусматривает усложнение любой системы, повышение уровня адаптации к внешним условиям; количественный рост и качественное улучшение ее структуры, а также социальный прогресс.

На основе исследования теоретических подходов выделены два аспекта анализа категории «развитие»: как процесса и как изменения. Показано, что они являются взаимосвязанными, поскольку изменения не могут осуществляться мгновенно, а происходят в определенном часовом интервале, что и определяет подобие изменений к процессу. Проведено разграничение между понятием «развитие» и «рост», а также определена взаимосвязь между ними на основе обоснования возможных вариантов соотношений: рост без развития, развитие без роста, рост и развитие. Подчеркнуто отличие между инклюзивным развитием и инклюзивным ростом через инклюзию, которая предполагает адаптацию системы к индивидуальным потребностям человека, и активное участие всех заинтересованных сторон в получении позитивного результата при условии равных возможностей. Обосновано, что практическое применение концепции инклюзивного развития позволяет человеку осознать свою важность и ценность в формировании среды своего существования, а также принимать участие в экономической жизни общества за счет гармоничного сочетания изменений количественных и качественных параметров.

Ключевые слова: инклюзия, рост, прогресс, регресс, развитие, инклюзивное развитие, инклюзивный рост, эволюция, стадийность, движение.

THEORETICAL ASPECT OF INCLUSIVE GROWTH AND ITS ROLE IN MODERN
CONDITIONS

*E. V. Pruschkivska, D.E., Professor, M. V. Dereviahin, Master,
SHEI «Zaporizhzhya National Technical University»*

The concept of «development» in terms of interdisciplinary analysis is studied. It is determined that a country can develop successfully only if the process of its development is accompanied by the acquisition of new knowledge and its practical implementation. There are distinguished the main characteristics of development, such as: qualitative changes of development - transition from one state to another; irreversible development; specificity of the object of development; development structure (object and conditions of transition from one state to another); direction of development (progress or regress); source of development; forms of development (evolutionary and revolutionary); stadiality. On the basis of the analysis of categorical-conceptual apparatus, it is generalized that development is a complex category, which involves the complication of any system; increasing the level of adaptation to external conditions; quantitative growth and qualitative improvement of its structure and social progress.

Based on the study of theoretical approaches, two aspects of the analysis of the category of «development» are distinguished: as a process and as a change. It is shown that they are interconnected, since changes cannot be made instantaneously, and require a certain time interval, which determines the similarity between changes and the process. There is a clear distinction between the concept of

«development» and «growth», and the relationship between them is determined on the basis of justification of possible variants: growth without development; development without growth; growth and development. The distinction between inclusive development and inclusive growth is determined through inclusion, which involves the adaptation of the system to individual needs of a person, and the active participation of all stakeholders in obtaining a positive result under equal opportunities. It is substantiated that the practical realization of the concept of inclusive development allows each person to realize their importance and value in shaping their environment, and also to participate in the economic life of society through the harmonious combination of changes in quantitative and qualitative parameters.

Keywords: inclusion, growth, progress, regress, development, inclusive development, inclusive growth, evolution, stadiality, movement.

Надійшла до редакції 5.06.2018 р.